

Obsah

Místo úvodu	7
1. Na počátku bylo, nebylo...	9
2. Adam a Chava, strom poznání a první hřích	16
3. Noach a potopa světa	25
4. Babylonská věž	32
5. Avraham	37
6. Jicchak – první pohřeb, svatba a pronásledování	49
7. Jákov a Esav, dva bratři, dva opaky	54
8. Jákov neboli Jisrael	60
9. Josef, příběh vpravdě detektivní	66
10. Egyptské otroctví	79
11. Východ z Egypta, cesta svobody	88
12. Darování Tóry, Desatero	96
13. Zlaté tele aneb potřeba pádu	105
14. Miškan aneb stavba uprostřed světa	111
15. Bloudění pouští	116
Slovník pojmů	129
Užitá literatura a citování autoři	141

Noach a potopa světa

[IM 6–9]

נח איש צדיק תמים הָיָה, בְּדֵרָתּוֹ

Deset hříšných generací

Rychle přetočme svitek Tóry a přenesme se na začátek šesté kapitoly. Deset generací žilo na zemi od Adama do Noacha (NOACH = Noe). Země byla úrodná, lidé neznali nemoci, žili bez obtíží – a zapomněli na svého Stvořitele. Podle komentářů propadli modloslužbě, vraždili, smilnili a kradli. Tóra užívá zvláštního způsobu, aby hřích generace potopy popsala. Píše: „Celá země se zkazila a naplnila se násilím. Všechna stvoření sešla ze své cesty.“ Vypadá to tedy, že se s člověkem zkazila i zvířata a země. Lidstvo propadlo krutosti a smilstvu v míře přesahující naše představy. Muži si organizovaně měnili manželky, pořádaly se orgie a svatby se zvířaty. Soudy byly zrušeny. Midraš uvádí, že zvířata si vzala z lidí špatný příklad, sama sešla z „cesty přirozenosti“ a pářila se mimo svůj druh. Krádež a loupež byly běžnou záležitostí, normou. Byly porušeny všechny příkazy, které Bůh lidstvu dal. Tehdy se Bůh rozhodl lidstvo zničit a s ním celý svět.

Maharalův komentář

V traktátu *Pirkej Avot* [1:2] řekl rabi Šimon haCadik: „Na třech věcech stojí svět: na Tóře, na bohoslužbě a na dobročinnosti.“ Je třeba se ptát, proč právě na třech věcech stojí svět a proč zrovna na těchto třech?

Veškeré součásti světa v sobě obsahují dobro, a pokud by ho neobsahovaly, nebyly by stvořeny. Tím více to platí pro svět jako celek. Však je také o světu jako celku napsáno [IM 1:31]: „A viděl Bůh vše, co učinil, a bylo to velmi dobré.“

Všechna stvoření jsou závislá na člověku, a pokud by nebylo člověka, nebyl by stvořen ani svět, jak se můžeme poučit z příběhu o potopě, kdy je psáno [IM 6:7]: „A vymažu veškeré lidstvo, které jsem stvořil, z povrchu země, od člověka po dobytek a ptáky.“

Jákov a Esav, dva bratři, dva opaky

[1M 25–32]

יַגְדְּלָהּ, הַנְּצָרִים, וְיִהְיֶה עֲשׂוֹר אִישׁ יָדַע צַדִּיק, אִישׁ שְׂדָה;
וַיַּקְבּוּ אִישׁ תָּם, יֹשֵׁב אַהֲלִים

Kdo a proč?

V našem vnímání První knihy Mojžíšovy (ale nejen jí) se často dopouštíme chyby, když si do aktuálního textu promítáme znalosti jeho pokračování. Není obtížné si z Tóry načrtnout rodokmen vedoucí od Avrahama k Jákovovi. Klíčové je pochopit, jak a hlavně podle jakých kritérií docházelo k předávání „štafety vyvolení“.

Musíme si uvědomit, že Jicchak nevěděl, který z jeho synů bude pokračovatelem Avrahamovy cesty. Nebo jsou-li vybráni oba.

Dvojčata Černý a Bílý

Rivka, tak jako před ní Sára a po ní Ráchel, měla problémy s početím. Midraš uvádí, že Bůh si přál modlitby praotců a pramatek. Dvacet let žili Jicchak a Rivka spolu, aniž měli děti, a když konečně Rivka otěhotněla, byla to rovnou dvojčata.

Existuje zajímavý midraš, který si všímá doby Rivčina těhotenství. Podle něj v matčině lůně spolu zápasili dva národy. Kdykoliv šla Rivka kolem učebny Šema a Evera, přál si Jákov vyjít na svět, kdykoliv šla kolem modloslužebného obětiště, tlačil se ven Esav. Rivka navštívila Šema (Noachova syna, který ještě stále žil!) a ten jí sdělil, že pro dva národy, které nosí pod srdcem, není svět natolik velký, aby spolu mohly žít v klidu a míru.

V budoucnu skutečně budou oba národy sledovat zcela odlišné cíle. Jeden bude toužit po učenosti a Tóře, druhý po světské slávě. Potomci jednoho postaví v Jeruzalémě Chrám, potomci druhého ho zboří. Jákov bude představovat Izrael, Esav mocný Řím. (Přesto je spolupráce obou „bratří“ možná, jak dokládá legendární vztah rabiho Jehudy Knížete s císařem Antoniem.)

Šem Rivce prozradil, že pád jednoho národa bude provázet vzlet druhého.

potomstvo po tobě a zdědíš tuto zemi.“ [1M 28:3] Hle! Jicchak nebyl zdaleka tak slepý, jak jsme si my (a Rivka) mysleli. Byl otcem a i Esavovi přál úspěch. (Dokonce přesně ten, o jaký jevil sám Esav zájem – materiální statky.) Osud a budoucnost židovského národa však vložil na bedra mladšího, ale k úkolu jistě vhodnějšího Jákova.

Možná bychom se měli Jicchakovi omluvit.

Vznešenost rodem

Mnozí vnímají judaismus židovského národa jako elitářský podnik, do které když se nenarodíte, máte smůlu. Je pravda, že Bůh si s Avrahamem ke svému záměru vybral i jeho potomky. Židé jsou národem, a proto jistě „rodová příslušnost“ hraje svou významnou roli (ponechme nyní stranou možnosti konverze). Není ale od věci si všimnout, jak k výběru „vzorového národa“ došlo a jaké postavení v něm mají ti „méně urození“:

- Avraham nebyl Terachův prvorozený syn.
- Jediné místo, kde Bůh vysvětluje Avrahamův výběr, je věta: „Protože vím, že budeš **vychovávat** své potomky.“
- Avrahamovým pokračovatelem nebyl starší Jišmael, ale vhodnější Jicchak.
- I Jicchak odmítl „práva staršího“ a rozhodl ve prospěch mladšího Jákova.
- Jákov za královský kmen ustanovil vhodnějšího Jehudu a ne milovaného Josefa.
- Jákov dal přednost mladšímu Efraimovi před starším Menášem.
- Moše (Mojžíš) byl mladší než Aharon.
- Velekněz Pinchas původně ani neměl být kohenem.
- Rut byla cizinkou z opovrhovaného moavského národa.
- Král David byl nejmladší z osmi synů Jišaje.
- Nejznámější rabín Talmudu – rabi Akiva – byl do čtyřiceti let negramotný syn konvertity.

Vidíme na mnoha místech, že Tóra a židovská tradice upřednostňují schopné před lépe narozenými. V Talmudu se doslova píše: „Lepší je vzdělaný parchant než hloupý velekněz.“

Právě ona schopnost prosadit se proti privilegovaným je jedním z důležitých rysů židovské historie a doufejme, že to tak zůstane.

Kenaán (též Kanaán či Kanaan) je jiný název pro Zaslíbenou zemi (Izrael), odvozený od jména Noachova vnuka Kenaána, jehož potomci v Izraeli sídlili před příchodem židovských kmenů. Kenaánské národy nebyly homogenní skupinou, Tóra sama hovoří o sedmi národech. Kenaánci navíc nikdy nevytvořili jednotný státní útvar a v knize Jehošua (Jozue) se hovoří o třiceti jedna kenaánských královstvích. Ani po dobytí Izraele se Kenaánci zcela neztratili, poslední dobu slávy zažili za doby soudkyně Debory (DĚVORA). Poslední kenaánskou baštou bylo město Jeruzalém, které dobyl až král David kolem roku 1000 př. o. l.

Lubavičský chasidismus → Chasidismus

Macesy (hebrejsky MACA, množné číslo MACOT) jsou nekynutým pečivem, které se na připomínku východu z Egypta jí na svátek pesach. Macesy mohou mít různý tvar, mohou být pečený ručně nebo i strojově. Důležité je, aby od okamžiku zadělání těsta do jeho upečení neuplynulo více než osmnáct minut.

Maharal → Pražský Maharal

Maimonides → Rambam

Micvot jsou náboženské příkazy, přeneseně též dobré činy. Podle židovské tradice obsahuje Tóra 613 příkazů, z nichž je 365 zákazů a 248 naopak vyžaduje určitý čin. Mnoho příkazů Tóry je svázáno s životem v Izraeli a Chrámem, proto je dnes aktuálních MICVOT méně – 270, z toho 222 zákazů.

Kromě příkazů z Tóry existuje ještě sedm příkazů od rabínů – například slavit svátek Chanuka. Povinnost plnit příkazy mají jen dospělí Židé, chlapci od třinácti (BAR MICVA) a dívky od dvanácti let (BAT MICVA). Podle judaismu je sedm noachických příkazů závazných i pro lidi nevyznávající židovskou víru.

Midraše jsou součástí rabínské výkladové literatury jak v oblasti náboženského práva (halacha), tak „příběhů“ a etiky (agada). Vrcholnou dobou tvorby midrašů je období od 2. do 6. století o. l., kdy vznikly například *Midraš Raba*, *Mechilta* nebo *Midraš Tanchuma*. Přibližně od 12. století vznikají první výbory z midrašů (asi nejznámější *Šalkut Šimoni*).

Mikve (hebrejsky MIKVA) je rituální lázeň, de facto bazén vody, ve kterém je možno se zbavit určitých druhů rituální nečistoty. Od zničení Chrámu jsou mikve určené hlavně vdaným ženám, které do mikve chodí po skončení menstruace.

Minimální objem mikve je 40 sea, což se rovná asi 500 litrům. Voda v mikve musí být pramenitá, případně dešťová. Obě vari-